

วิเคราะห์ทฤษฎีดุลอำนาจ และทฤษฎีดุลแห่งความหวาดกลัวในเชิงเปรียบเทียบ

ก่อนที่จะทำการศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power Theory) กับทฤษฎีดุลแห่งความหวาดกลัว (Balance of Terror Theory) ควรอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงประวัติความเป็นมา และประเภทหรือชนิดของดุลยภาพ (Balance) ที่เกิดขึ้นในโลกอันดับแรกเสียก่อน เพราะจะเป็นการช่วยในการปูพื้นฐานสำหรับการนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องดุลแห่งอำนาจและดุลแห่งความหวาดกลัวได้ง่ายยิ่งขึ้น

1. ประวัติความเป็นมาของดุลยภาพ (History of the Balance)

จากผลการศึกษาของนักวิชาการหลายคนที่ได้ติดตามร่องรอยความเป็นมาของเรื่องดุลยภาพในรูปดุลแห่งอำนาจ โดยศึกษาย้อนหลังถึงสมัยนครรัฐกรีก ปรากฏว่ามีข้อคลุมเครือสงสัยบางประการเกี่ยวกับความเป็นมา อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนใหญ่ต่างก็มีความเห็นพ้องต้องกันว่า ดุลแห่งอำนาจได้เคยเกิดขึ้นมานานแล้วตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 16 และตลอดระยะเวลา นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 จนถึงศตวรรษที่ 19 นักวิชาการทั้งหลายโดยทั่วไปต่างยอมรับกันว่าเป็นยุคทอง (Golden Age) ของดุลแห่งอำนาจ เพราะเป็นยุคหรือช่วงระยะเวลาที่กลไกระหว่างประเทศ ซึ่งมีลักษณะยุ่งยากและสลับซับซ้อน ได้ทำหน้าที่อย่างดีที่สุดและในที่สุดกลไกดังกล่าวได้ประสบความสำเร็จล้มเหลว ในการทำงาน ในศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นยุคที่มีดุลยภาพแบบใหม่ ๆ ปรากฏตัวขึ้น เช่น ดุลแห่งความหวาดกลัว เป็นต้น

พฤติกรรมที่ช่วยสร้างดุลยภาพในอดีต พอที่จะสรุปให้เห็นได้อย่างย่อ ๆ ดังนี้ ก็ในศตวรรษที่ 16 นั้น ฝรั่งเศสเป็นคู่แข่งที่สำคัญของจักรวรรดิ ฮาพส์เบิร์ก (Hapsburg Empire) อันประกอบด้วย ออสเตรียและสเปน โดยมีอังกฤษเป็นผู้มีบทบาทเป็นตัวถ่วงดุล (Balancer) ที่สำคัญในขณะนั้น บทบาทของอังกฤษในเรื่องนี้ อาจเห็นได้ชัดจากพระราชดำรัสเป็นภาษาลาตินของพระเจ้าเฮนรี่ที่ 8 ที่ว่า "Cui adhaero praest" ซึ่งมีความหมายว่า "ใครก็ตามที่อังกฤษเข้าร่วมเป็นฝ่ายด้วยฝ่ายนั้นจะต้องได้รับชัยชนะ"¹ จากข้อความดังกล่าว ทำให้เข้าใจได้ว่า อังกฤษในสมัยนั้นมีกำลังอำนาจมากพอคู่ทีเดียว กล่าวคือ ถ้าอังกฤษเห็นว่าฝ่ายใดมีกำลัง

¹ Hans J. Morgenthau, *Politics among Nations* (New York : Knopf. 1967), p. 280

อำนาจมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง อังกฤษก็จะเข้าร่วมกับฝ่ายที่มีกำลังอำนาจน้อยกว่า เพื่อถ่วงดุลอำนาจของอีกฝ่ายหนึ่งไว้ ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้แม้กระทั่งพระนางเจ้าเอลิซาเบธ พระราชธิดาของพระเจ้าเฮนรี่ที่ 8 ก็ได้นำมาใช้โดยเจริญรอยตามพระราชบิดา ตัวอย่างเช่น ในขณะที่สเปนมีกำลังอำนาจเพิ่มขึ้น อังกฤษได้ตัดสัมพันธ์มิตรกับสเปน โดยหันเข้าไปร่วมกับฝ่ายฝรั่งเศส เพื่อถ่วงดุลย์กำลังอำนาจของสเปน นอกจากนี้ เวนิช (Venice) เองก็เคยทำหน้าที่เป็นผู้ถ่วงดุลย์มาแล้วในศตวรรษที่ 16 ซึ่งเป็นสมัยที่มีการแข่งขันและเป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่างฝรั่งเศสกับจักรวรรดิ แฮพส์เบิร์ก

ต่อมาในศตวรรษที่ 18 ได้มีดุลยภาพหลายดุลยภาพ (Multiple Balance) เกิดขึ้น นอกจากนี้ชาติมหาอำนาจได้เปลี่ยนคู่ชาติที่เคยเป็นพันธมิตรกัน ทั้งนี้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งดุลยภาพของโลกในขณะนั้น ตัวอย่างเช่น ในปี ค.ศ. 1740 อังกฤษและออสเตรียได้ยื่นหาคู่เคียงข้างกันต่อสู้กับฝรั่งเศส และปรัสเซีย ต่อมาในปี ค.ศ. 1756 อังกฤษและปรัสเซียได้เป็นพันธมิตรกันเพื่อต่อต้านฝรั่งเศสและออสเตรีย

ระหว่างปี ค.ศ. 1799 – 1813 อันเป็นสมัยที่เปลี่ยนแปลงเรื่องอำนาจ ดุลยภาพของโลกได้ถูกทำลายไปเนื่องจากสงครามเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1813 หลังจากสงครามดังกล่าวสงบลง ปรัสเซียและออสเตรียได้ร่วมกันถ่วงดุลอำนาจของจักรวรรดิรัสเซีย และในปี ค.ศ. 1815 สามประเทศดังกล่าวได้หันหน้าเข้าหากันและรวมกันเป็นพันธมิตรกับอังกฤษ ซึ่งเรียกว่า “สัมพันธมิตรสี่ฝ่าย” (Quadruple Alliance) เพื่อต่อต้านการกลับคืนสู่อำนาจของฝรั่งเศส

ในตอนปลายศตวรรษที่ 19 ดุลยภาพหลายดุลยภาพที่ปรากฏอยู่ ได้ลดลงกลายเป็นดุลยภาพแบบธรรมดา (Simple Balance) โดยมีกลุ่มประเทศมหาอำนาจสองฝ่ายใหญ่ ๆ เท่านั้นที่ถ่วงดุลย์อำนาจกัน เช่น พันมิตรสามฝ่าย (Triple Alliance) ที่จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1882 ประกอบด้วยเยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี และอิตาลีเป็นภาคี ได้ถูกถ่วงดุลย์โดยฝ่ายพันธมิตรฝรั่งเศสและรัสเซีย (Franco-Russian Alliance) ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1894 โดยมีอังกฤษทำหน้าที่เป็นตัวถ่วงดุลย์

ในศตวรรษที่ 20 อังกฤษได้พยายามมีบทบาทเป็นผู้ถ่วงดุลย์ โดยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับฝรั่งเศส เพื่อต่อต้านเยอรมนีในสงครามโลกทั้งสองครั้ง หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงได้เป็นระยะเวลา 15 ปี ดุลยภาพแบบธรรมดาได้เกิดขึ้นอีกครั้งระหว่างกลุ่มประเทศมหาอำนาจใหญ่ ๆ 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายตะวันตก กับฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์ แต่เนื่องจากได้มีการแตกแยกและขัดแย้งเกิดขึ้นภายในแต่ละฝ่ายในเวลาต่อมา จึงได้มีดุลยภาพหลายดุลยภาพเกิดขึ้น ดังจะเห็นได้จากมีดุลยภาพต่าง ๆ ที่มีขนาดเล็กและไม่มีความชัดเจนกว้างขวางคลุมทั่วทั้งโลก เหมือน

กับดุลยภาพแบบธรรมดาเกิดขึ้นในบริเวณฝ่ายตะวันตกในตะวันออกกลาง และตะวันออกไกล และแม้แต่ในทวีปแอฟริกาก็มีการกล่าวกันว่ามีการเกิดดุลยภาพเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักวิชาการโดยทั่วไปว่า ดุลยภาพในรูปแบบดุลย์แห่งอำนาจซึ่งมีขอบเขตครอบคลุมทั่วโลก ไม่อาจทำหน้าที่อย่างได้ผลอีกแล้วในศตวรรษที่ 20

2. ชนิดของดุลยภาพ (Types of Balance)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น พอที่จะเห็นได้ว่าดุลยภาพเท่าที่ปรากฏตัวให้เห็นในโลกนั้นมีอยู่ 2 ชนิดใหญ่ ๆ คือ *ดุลยภาพแบบธรรมดา* ซึ่งเกี่ยวข้องกับแต่เพียง 2 ชาติมหาอำนาจ หรือกลุ่มชาติมหาอำนาจใหญ่ ๆ แต่เพียง 2 กลุ่มเท่านั้น ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีอำนาจทัดเทียมและเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน กับ *ดุลยภาพแบบหลายดุลยภาพ* ซึ่งมีหลายชาติหรือกลุ่มชาติหลายกลุ่มต่างฝ่ายต่างถ่วงดุลย์ซึ่งกันและกัน ตามส่วนต่าง ๆ ของโลก จนกระทั่งเกิดเป็นหลายดุลยภาพ ตัวอย่างเช่น ในปัจจุบันนี้ นอกจากค่ายตะวันตกและค่ายคอมมิวนิสต์จะถ่วงดุลย์ซึ่งกันและกันแล้ว ประเทศทั้งหลายที่อยู่ในแต่ละค่ายโดยเฉพาะประเทศที่มีกรณีพิพาทต่อกัน ก็ยังมีการถ่วงดุลย์ซึ่งกันและกัน ซึ่งมีผลทำให้ดุลยภาพเกิดขึ้นหลายแห่งในโลก

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวทีการเมืองระหว่างประเทศในอดีตพอที่จะสันนิษฐานได้ว่า การขัดแย้งของชาติทั้งหลายมิใช่เกิดจากการขัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเกิดจากการดิ้นรนเพื่อให้ตนมีกำลังอำนาจสูงขึ้น และถ้าหากรัฐใดประสบความสำเร็จในการมีกำลังเหนือชาติอื่น เสรีภาพและเอกราชของชาติอื่น ๆ ย่อมตกอยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายต่อการคุกคามและรุกรานของรัฐดังกล่าว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือถ้าชาติ A เพิ่มกำลังอำนาจของตนสูงขึ้น ชาติ B อย่างน้อยจะต้องพยายามกระทำทุกอย่างเพื่อที่จะให้ตนมีกำลังทัดเทียมเท่ากับชาติ A เพื่อถ่วงดุลย์ แต่ถ้าหากชาติ B ไม่สามารถที่จะกระทำได้ตามลำพัง ก็จะต้องเข้าร่วมกับชาติอื่น เพื่อทำการตอบโต้และถ่วงดุลย์กำลังอำนาจของชาติ A เพื่อให้เกิดดุลยภาพขึ้น

ในยามที่โลกไม่มีวิกฤตการณ์เกิดขึ้น อาจมีดุลยภาพหลายดุลยภาพเกิดขึ้นตามส่วนต่าง ๆ ของโลก แต่ในเวลาที่เกิดมีวิกฤตการณ์ที่สำคัญ (เช่น วิกฤตการณ์เกี่ยวกับคิวบา ซึ่งทำให้ค่ายตะวันตกเผชิญหน้าทางด้านการทหารกับค่ายคอมมิวนิสต์) ดุลยภาพแบบธรรมดาจะปรากฏตัวขึ้น เพราะการดิ้นรนส่วนใหญ่เพื่อให้ได้มาซึ่งกำลังอำนาจระหว่างรัฐมหาอำนาจใหญ่ ๆ 2 รัฐ หรือกลุ่มรัฐใหญ่ ๆ 2 กลุ่มซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อกันได้แพร่ขยายกระจายออกไปทั่วทั้งโลก โดยรัฐอื่น ๆ ซึ่งยังไม่ได้ตัดสินใจว่าจะเข้าข้างใด จะถูกชักชวนให้เข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เซอร์ วินสตัน เชอร์ชิล (Sir Winston Churchill) ได้ให้คำอธิบายอย่างดีเกี่ยวกับดุลยภาพแบบธรรมดาที่เกิดขึ้นก่อนสงครามโลกครั้ง

ที่หนึ่งจะอุบัติขึ้นไว้ดังนี้ คือ “ชาติมหาอำนาจได้ถูกแบ่งออกเป็นสองฝ่ายอย่างเห็นได้ชัด ต่างฝ่ายต่างมีบทบาทไปตามวิถีทางของแต่ละฝ่าย ชาติที่เป็นตัวตั้งตัวตีชั้นแนวหน้าได้แก่ ฝรั่งเศส และเยอรมนี พวกนายทหารเสนาธิการชั้นสูงในสมัยนั้นต่างสนับสนุนเห็นชอบด้วยกับการรวมกันเป็นพันธมิตร เช่น พันธมิตรสามฝ่าย (Triple Alliance) สนธิสัญญาสามฝ่าย (Triple Entente) โดยมี อังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซียเป็นภาคี เป็นต้น ผู้นำของรัฐต่าง ๆ ที่สนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มักกล่าวถ้อยคำหรือให้ความเห็นอย่างมีเลศนัยเกี่ยวกับท่าทีและบทบาทของฝรั่งเศส และเยอรมนีว่า ควรจะดำเนินนโยบายอย่างไรจึงจะรักษาดุลยภาพของโลกให้อยู่คงที่ ในกรณีที่มีการแก้ไขให้เกิดมีดุลยภาพได้เป็นผลสำเร็จ การรวมตัวกันของแต่ละฝ่ายโดยเผชิญหน้ากันอย่างน่าสะพรึงกลัว เพื่อถ่วงดุลย์ซึ่งกันและกัน จะสลายไปด้วยความปิติยินดีของแต่ละประเทศหรือไม่ก็แสดงความเห็นออกเห็นใจซึ่งกันและกันในเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้น”²

ตัวอย่างของดุลยภาพแบบธรรมดาอีกอันหนึ่งที่เกิดขึ้นในเวลาวิกฤติการณ์ คือ การกระจายหรือแบ่งกำลังอำนาจอย่างทัดเทียมกันระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตร (อังกฤษและฝรั่งเศส) กับฝ่ายอักษะ (เยอรมนีและอิตาลี) ก่อนที่สงครามโลกครั้งที่สองจะเกิดขึ้น โดยต่างฝ่ายต่างถ่วงดุลย์ซึ่งกันและกัน บางครั้งได้มีการกล่าวอ้างว่า ดุลยภาพแบบธรรมดา ได้เกิดขึ้นอยู่แล้วในปัจจุบัน ระหว่างค่ายเสรีประชาธิปไตยตะวันตก กับค่ายคอมมิวนิสต์ แต่ถ้าพิจารณาคุณลักษณะของโลกตามความเป็นจริงให้ดีแล้ว จะเห็นว่ายังมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นตามบริเวณส่วนต่าง ๆ ของโลกอีกหลายแห่ง ซึ่งชาติต่าง ๆ ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องต่างพยายามถ่วงดุลย์ซึ่งกันและกัน ผลก็คือ ทำให้มีดุลยภาพหลายดุลยภาพเกิดขึ้นตามบริเวณส่วนต่าง ๆ ของโลก เช่น ตะวันออกกลาง แอฟริกา เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าโลกปัจจุบันมิได้มีแต่ดุลยภาพแบบธรรมดา ดังที่ได้กล่าวอ้างไว้แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีดุลยภาพหลายดุลยภาพปรากฏให้เห็นตามส่วนต่าง ๆ ของโลกอีกด้วย

3. วิถีทางในการรักษาดุลยภาพ

การรักษาดุลยภาพนั้น ถ้าจะเปรียบกันไปแล้วก็เหมือนกับการรักษาตราซึ่งไม่ให้เอียงไปในทางหนึ่งทางใด เมื่อใดก็ตามกำลังอำนาจของชาติใดหรือกลุ่มชาติใดทางด้านหนึ่งของตราซึ่งมีน้ำหนักเพิ่มขึ้นมากจนกระทั่งตราซึ่งเสียดุลย์เอียงไป ชาติต่าง ๆ ที่อยู่อีกข้างหนึ่งของตราซึ่งมีทางออกอยู่ 2 ทาง คือ เพิ่มกำลังอำนาจของตนเองให้มีขนาดทัดเทียมกับอีกฝ่ายหนึ่ง หรือหาทางลดกำลังอำนาจของอีกฝ่ายหนึ่งลงมาให้ทัดเทียมเท่ากับตน

² ดู Winston Churchill. *The World Crisis (1931 ed)*, p. 43 ใน *Martin Wight, Power Politics* (London : Royal Institute of International Affairs, 1946). p. 44.

จากข้อความที่ได้กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงวิธีการรักษาดุลยภาพซึ่งรัฐโดยทั่ว ๆ ไปมักกระทำกัน อย่างไรก็ตาม ยังมีวิถีทางอื่น ๆ อีกที่ชาติต่าง ๆ อาจกระทำเพื่อรักษาดุลยภาพให้คงอยู่ไว้ ซึ่งมีอยู่ 6 วิธีด้วยกัน คือ

1. การเพิ่มกำลังอาวุธ
2. การเข้ายึดครองดินแดน
3. การจัดตั้งรัฐกันชน
4. การจัดตั้งสัมพันธมิตรร่วมกัน
5. การแทรกแซงกิจการภายในของชาติอื่น และ
6. การแบ่งแยกดินแดนและเข้าครอบงำ

3.1 การเพิ่มกำลังอาวุธ

วิธีนี้เป็นวิธีที่รวดเร็วที่สุดในการเพิ่มกำลังอำนาจให้ได้เปรียบเหนือชาติอื่น นอกจากนี้ยังช่วยให้สามารถแข่งขันหน้าทันท่วงทีกับคู่แข่งในเรื่องกำลังอำนาจ และถ้าหากชาติใดหรือกลุ่มชาติใดสามารถเพิ่มกำลังอำนาจของตนให้สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งชาติฝ่ายตรงข้ามที่เป็นปฏิปักษ์ไม่อาจตามได้ทัน ดุลยภาพในรูปแบบดุลยภาพแห่งอำนาจที่มีอยู่จะถูกทำลายไป อาจกล่าวได้ว่า การเพิ่มกำลังอำนาจในด้านอาวุธเปรียบเสมือนดาบสองคมซึ่งสามารถทำลายหรือรักษาดุลยภาพหรือดุลยภาพแห่งอำนาจได้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่ว่าจะถูกใช้ไปในลักษณะใด

ในทำนองเดียวกัน การลดกำลังอาวุธ (Disarmament) สามารถทำให้เกิดการทำลายหรือรักษาดุลยภาพได้เหมือนกัน ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วเป็นไปได้ยากมากกว่าการเพิ่มกำลังอาวุธ กล่าวคือ ชาติที่มีกำลังอาวุธอย่างน้อยมีความได้เปรียบอยู่แล้วในด้านกำลังอำนาจตรงกันข้ามกับชาติที่ลดกำลังอาวุธอยู่ในภาวะที่จะต้องเสี่ยงอันตรายอยู่มาก การลดกำลังอาวุธได้ถูกนำมาพิจารณาถกเถียงกันอยู่บ่อย ๆ แต่ไม่เคยประสบความสำเร็จอย่างจริงจังเท่าที่ควร³ การแข่งขันสะสมกำลังอาวุธระหว่างบรรดาประเทศอภิมหาอำนาจ ยังคงดำเนินต่อไปแม้กระทั่งในปัจจุบัน⁴ การลดกำลังอาวุธมีทางที่จะพอเป็นไปได้ก็แต่ในกรณีที่มีหลักประกันเป็นที่มั่นใจแก่บรรดาชาติมหาอำนาจทั้งหลายว่า ทุกชาติมหาอำนาจจะทำการลดอาวุธกันอย่างจริงจังในวิถีทางที่ไม่กระทบกระเทือนกำลังอำนาจของชาติต่าง ๆ ในปัจจุบัน

3.2 การยึดดินแดนและการชดเชย

วิธีนี้เป็นวิธีการอันที่สองที่ช่วยเพิ่มกำลังอำนาจ โดยเข้ายึดครองดินแดนที่มีประชากรอาศัยอยู่ เมื่อชาติใดกระทำเช่นว่านี้ ชาตินั้นก็ย่อมได้เปรียบในด้านกำลังอำนาจซึ่งส่ง

³ ดู Henry A. Kissinger. "Arms Control, Inspection, and Surprise Attack," *Foreign Affairs*. XXXVIII, 4 (July 1960).

⁴ ดู Bruce M. Russett, *Power and Community in World Politics* (San Francisco W.H. Freeman and Co., 1974), pp. 195-199.

ผลกระทบกระเทือนดุลยภาพที่มีอยู่ ชาติอื่น ๆ ที่อยู่อีกข้างหนึ่งของตราซัง จะจัดการเพิ่มกำลังอำนาจของตนขึ้นเพื่อถ่วงดุลย์ในทันทีทันใด ในกรณีเช่นว่านี้ ชาติที่มีกำลังอำนาจซึ่งกำลังจะเขมือบกินชาติชาติที่มีกำลังอ่อนแอกว่า อาจได้รับแจ้งจากชาติคู่ปรปักษ์ทั้งหลายที่มีกำลังอำนาจให้แบ่งเหยื่อ (ชาติเล็ก ๆ ที่มีกำลังอำนาจด้อยกว่า) ที่ตนกำลังจะกลืน หรือไม่เช่นนั้น ก็ยอมให้ชาติคู่ปรปักษ์เหล่านั้นเข้ายึดครองดินแดนแห่งใดแห่งหนึ่งเพื่อเป็นการชดเชยในการที่ไม่ได้รับส่วนแบ่งในเหยื่อ ตัวอย่างที่ดีในเรื่องนี้จะเห็นได้จากการที่รัสเซียและปรัสเซียได้ทำการแบ่งแยกดินแดนของโปแลนด์ในปี ค.ศ. 1772 โดยออสเตรียได้เข้าไปมีส่วนแบ่งร่วมด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อต้องการรักษาสถานภาพเดิม (Status Quo) ทางด้านกำลังอำนาจของตนไว้ไม่ให้ด้อยกว่ารัสเซียและปรัสเซีย เพราะการมีกำลังอำนาจด้อยกว่าอาจมีผลทำให้ดุลยภาพหรือดุลย์แห่งอำนาจที่มีอยู่ในขณะนั้นถูกทำลายไป

3.3 การจัดตั้งรัฐหรือเขตกันชน

การจัดตั้งเขตกันชนเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ช่วยป้องกันมิให้ดุลยภาพถูกทำลายไป เนื่องจากผลของการกระทบกระทั่งกันระหว่างชาติมหาอำนาจทั้งสองที่เป็นคู่ปรปักษ์ดังเช่น โปแลนด์เคยเป็นรัฐกันชนระหว่างรัสเซียและเยอรมนี

เนื่องจากการได้มาซึ่งดินแดนที่มีประชากรอาศัยอยู่มีแนวโน้มไปในทางทำลายดุลยภาพ จึงไม่มีฝ่ายใดยินยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งกลืนชาติเล็ก ๆ ที่เป็นรัฐกันชนระหว่างตนและสภาพของรัฐกันชน ถ้าหากจะพูดกันไปแล้วจะดำรงอยู่ได้ก็โดยอาศัยการแข่งขันระหว่างชาติมหาอำนาจทั้งสองที่รัฐกันชนคั่นอยู่ อย่างไรก็ตามก็ดี ดุลยภาพระหว่างชาติมหาอำนาจทั้งสองดังกล่าว ยังสามารถคงอยู่ต่อไปได้ถึงแม้ว่าชาติมหาอำนาจทั้งสองนั้นตัดสินใจแบ่งดินแดนของรัฐกันชนหรือเขตกันชนออกเป็นสองส่วนเท่า ๆ กัน เพียงแต่สภาพความเป็นรัฐกันชนหมดสิ้นไปเท่านั้น เหตุการณ์ในอดีตเป็นประจักษ์พยานได้เป็นอย่างดีว่า สภาพรัฐกันชนบ่อยครั้งสลายตัวไปเนื่องจากผลของการแบ่งดังกล่าว พยานหลักฐานเท่าที่ปรากฏให้เห็นทุกวันนี้ ได้แก่ เยอรมนีซึ่งถูกแบ่งออกเป็นฝ่ายตะวันตกและฝ่ายตะวันออก เกาหลีซึ่งถูกแบ่งออกเป็นเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ด้วยเส้นขนานที่ 38 และเวียดนามซึ่งในอดีตก็เคยถูกแบ่งออกเป็นเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ด้วยเส้นขนานที่ 17 ก่อนที่จะมีการรวมตัวกันเข้าเป็นประเทศเดียวในปี ค.ศ. 1976

3.4 การเป็นพันธมิตร

นอกเหนือไปจากการวิธีการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว รัฐอาจจะปรับปรุงฐานะกำลังอำนาจของตนได้โดยการเข้าไปเป็นพันธมิตรกับฝ่ายที่ตนเห็นว่าจะช่วยทำให้ตนมีกำลังอำนาจ

เพิ่มขึ้น เพื่อถ่วงดุลย์กำลังอำนาจของอีกฝ่ายหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ถ้าหากชาติ A กลายเป็นชาติที่กำลังอำนาจสูงเพียงพอที่จะคุกคามและทำลายดุลยภาพที่มีอยู่ในโลก ชาติ B ซึ่งเป็นคู่ปรปักษ์ก็จะเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับชาติ C เพื่อร่วมกันถ่วงดุลย์อำนาจให้กลับคืนสู่สภาพปกติ และถ้าหากมีชาติเข้ามาเกี่ยวข้องร่วมด้วยเป็นจำนวนมากเท่าใดระบบดุลย์แห่งอำนาจจะดำเนินไปในลักษณะที่น่าพึงพอใจมากขึ้นเท่านั้น แต่ถ้าหากชาติที่เข้ามาเกี่ยวข้องมีเป็นจำนวนน้อย ดุลยภาพจะมีแนวโน้มไม่ค่อยคงทนอยู่ได้นานเพราะว่าถ้าหากมหาอำนาจชาติหนึ่งเอาใจออกห่างไปเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับอีกข้างหนึ่งของตราซัง ก็ไม่มีชาติมหาอำนาจอื่นที่จะเข้ามาช่วยถ่วงดุลย์โดยเข้าร่วมกับฝ่ายที่สูญเสียชาติมหาอำนาจนั้นไป เพราะชาติมหาอำนาจมีจำนวนจำกัดน้อยมาก ผลก็คือ ดุลยภาพจะถูกทำลายไปอย่างชนิดที่ไม่อาจจะแก้ไขได้ กล่าวได้ว่าบรรดาชาติมหาอำนาจที่มีเป็นจำนวนมากในศตวรรษที่ 18 มีส่วนช่วยทำให้ศตวรรษที่ 18 เป็นยุคทองของดุลย์แห่งอำนาจ ถ้าพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว เหตุผลสำคัญที่ทำให้ดุลย์แห่งอำนาจไม่สามารถดำเนินต่อไปในช่วงระยะเวลา 15 ปี นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง ก็คือ การแบ่งออกเป็น 2 ขั้วอำนาจหรือที่เรียกว่าทวิมหาอำนาจ (Bipolarity) โดยมีสหรัฐอเมริกาและโซเวียตเป็นผู้นำของแต่ละขั้ว โดยไม่มีชาติใดทำหน้าที่เป็นผู้ถ่วงดุลย์อย่างแท้จริง (Real Balancer) เหมือนอย่างอังกฤษหรือฝรั่งเศสที่ได้เคยแสดงบทบาทเช่นนี้มาแล้วในอดีต

3.5 การเข้าแทรกแซง

การเข้าแทรกแซงกิจการภายใน เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ชาติมหาอำนาจนำมาใช้ในกรณีที่ไม่มีควมไว้วางใจและเชื่อมั่นในความจงรักภักดีของชาติเล็ก ๆ ที่เป็นบริวารหรือเป็นพันธมิตรกับตน การคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองบางครั้งอาจทำให้ชาติเล็ก ๆ เปลี่ยนใจไปเข้ากับฝ่ายตรงกันข้าม หรือมีบทบาทหรือการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติมหาอำนาจที่สังกัดค่ายเดียวกัน เมื่อมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นชาติมหาอำนาจจะดำเนินการเข้าแทรกแซงจัดการกับชาติเล็ก ๆ ดังกล่าวก่อนที่ชาตินั้นจะเข้าไปเป็นพวกฝ่ายตรงกันข้าม ซึ่งเท่ากับเป็นการรักษาดุลยภาพระหว่างค่ายตนกับฝ่ายค่ายตรงกันข้ามมิให้ถูกทำลายไป เพราะการสูญเสียชาติที่เป็นบริวารของตน อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อดุลยภาพที่มีอยู่ในขณะนั้นได้ ตัวอย่างเช่น อังกฤษเข้าแทรกแซงกิจการภายในของกรีซ ในตอนปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 เพื่อป้องกันมิให้กรีซตกอยู่ในอุ้งมือของฝ่ายคอมมิวนิสต์และโซเวียตนั้น ได้เข้าแทรกแซงกิจการภายในของประเทศทั้งหลายในยุโรปตะวันออก ซึ่งเป็นบริวารของตนในระยะปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เพื่อที่จะจัดตั้งรัฐบาลในรูปคอมมิวนิสต์ขึ้นในประเทศทั้งหลายเหล่านั้น ในปัจจุบัน บริเวณตะวันออกกลางเป็นเวทีที่ชาติมหาอำนาจเข้าไปแทรกแซงอยู่ตลอดเวลา และสหรัฐอเมริกาเองก็เคยเข้าแทรกแซงกิจการภายในของกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา (ซึ่ง กัวเตมาลาและสาธารณรัฐโด-

มินิกัน เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องนี้) เพราะไม่ต้องการสูญเสียกำลังอำนาจของตนไปเนื่องจาก กลุ่มประเทศเหล่านั้นเอาใจออกห่างไปเข้ากับฝ่ายปรปักษ์ อาจกล่าวได้ว่า สหรัฐอเมริกาในปัจจุบันมักชอบเข้าแทรกแซงในกิจการภายในของชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติที่ได้รับความช่วยเหลือทางด้านการทหารและเศรษฐกิจจากตน และโซเวียตรวมทั้งจีนคอมมิวนิสต์ต่างก็ปฏิบัติเรื่องนี้ในทำนองเดียวกัน

3.6 การแบ่งแยกและการเข้าครอบงำ

วิธีการสุดท้ายข้อนี้ ได้แก่ การแยกพันธมิตรออกจากฝ่ายที่เป็นศัตรูคู่ปรปักษ์ โดยพยายามให้พันธมิตรเหล่านั้นวางตัวเป็นกลางหรืออย่างน้อยที่สุดให้วางตัวอยู่แบบโดดเดี่ยว เพราะเป็นการป้องกันมิให้พันธมิตรเหล่านั้นรวมกำลังกับประเทศคู่ปรปักษ์อื่น ๆ อันจะทำให้ดุลยภาพต้องเสียไป อังกฤษได้เคยดำเนินนโยบายนี้เป็นผลสำเร็จในอาณานิคมของตนหลายแห่ง เยอรมนีได้ใช้ความพยายามหลายครั้งที่จะแยกอังกฤษออกจากฝรั่งเศส ก่อนหน้าที่สงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 จะเกิดขึ้น และโซเวียตทุกวันนี้พยายามที่จะแยกอังกฤษและฝรั่งเศสออกจากค่ายอเมริกา ในทำนองเดียวกันฝ่ายตะวันตกก็กระตุ้นให้ยุโรปตะวันออกยืนหยัดในเรื่องสิทธิในการเป็นตัวของตัวเอง โดยเป็นเอกราชไม่ขึ้นแก่ใครและในขณะเดียวกันก็เจรจาหาทางที่จะให้โซเวียตเข้าร่วมกับฝ่ายตะวันตกเพื่อต่อต้านและถ่วงดุลย์จีนคอมมิวนิสต์

4. ทฤษฎีดุลย์แห่งอำนาจ (Balance of Power Theory)

ทฤษฎีดุลย์แห่งอำนาจเป็นทฤษฎีซึ่งยากที่จะอธิบายให้เข้าใจได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ทั้งนี้เนื่องจากมีความคลุมเครืออยู่หลายประการ นักวิชาการที่สนใจในเรื่องนี้ก็ไม่ได้สร้างคำจำกัดความที่แท้จริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ มีบ่อยครั้งที่ไม่ได้มีการหยิบยกสมมติฐานขึ้นมากล่าวและข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องดุลย์แห่งอำนาจ บางครั้งมีการขัดแย้งกันและดูเหมือนเป็นเรื่องใหญ่มากในการที่จะยกข้อความและกลุ่มทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องดุลย์แห่งอำนาจ ที่ได้ถูกเขียนขึ้นเป็นเวลาหลายร้อยปี มาตีแผ่ให้เห็นโดยละเอียด และผู้ที่สนใจในเรื่องนี้อาจศึกษาจากบรรดาบทความที่เกี่ยวกับเรื่องดุลย์แห่งอำนาจที่เขียนขึ้นโดยบรรดานักเขียนสมัยใหม่⁵

องค์ประกอบที่สำคัญของทฤษฎีดุลย์แห่งอำนาจ สามารถสรุปให้เห็นได้ดังนี้ คือ

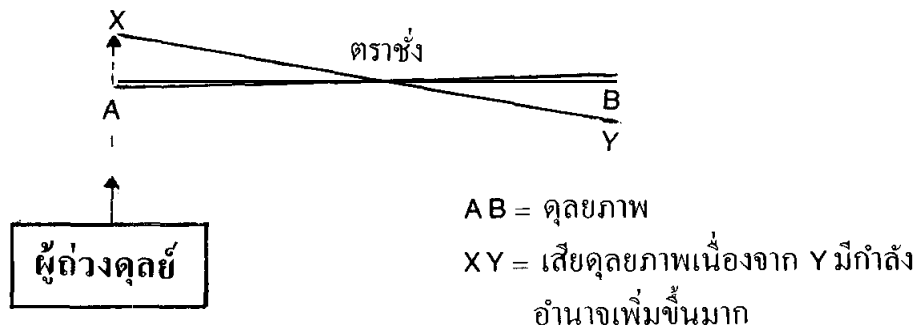
(ก) จะต้องมีชาติหลายชาติเป็นจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งแต่ละชาตินอกจากจะมีกำลังอำนาจที่แตกต่างกันออกไปแล้ว ยังพยายามหาทางที่จะเพิ่มกำลังอำนาจของตนให้มี

⁵ ดู Morgenthau, *Op. Cit.*, part 4 and Norman D. Palmer and Howard C. Perkins, *International Relations* (Boston : Houghton Muffin, 1953), Ch 9.

มากยิ่งขึ้น ในกรณีดังกล่าว จะมีแนวโน้มทำให้เกิดดุลยภาพในระบบโลกตราบเท่าที่ชาติหลายชาติหรือกลุ่มชาติหลายกลุ่มรวมกัน ในวิถีทางที่ว่า ไม่มีชาติใดหรือกลุ่มชาติใดมีกำลังอำนาจที่เข้มแข็งเหนือกว่า เมื่อใดก็ตาม มีรัฐที่มีกำลังอำนาจเหนือกว่ารัฐอื่น ๆ รัฐนั้นจะถูกถ่วงดุลย์จากชาติหรือกลุ่มชาติที่เป็นปรปักษ์ หรือจากพวกที่เป็นฝ่ายตรงกันข้าม ตราบใดที่กำลังอำนาจของชาติในแต่ละค่ายมีความทัดเทียมกัน ดุลยภาพหรือสภาพความสมดุลจะเกิดขึ้น ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ โลกมีสันติภาพและเอกราชของชาติเล็ก ๆ ก็เป็นที่ไว้วางใจได้ว่าไม่ถูกละเมิดจากชาติมหาอำนาจได้อย่างง่าย ๆ

(จ) จะต้องมีชาติทำหน้าที่เป็นผู้ถ่วงดุลย์ (Balancers) ในกรณีที่กำลังอำนาจที่อยู่ด้านหนึ่งของตราซังได้เพิ่มมากขึ้น จนทำให้เกิดเสียดุลยภาพ ดังรูปที่แสดงไว้ข้างล่าง

ตามรูปที่แสดงนั้นจะเห็นได้ว่า ถ้าโลกมีดุลยภาพและดุลย์แห่งอำนาจ ตราซังจะมีลักษณะเป็น AB แต่ถ้าเมื่อใดชาติหรือกลุ่มชาติใดเพิ่มกำลังอำนาจสูงกว่ารัฐอื่นแล้ว ตราซังจะมีสภาพเป็น XY ซึ่งทางด้าน Y มีน้ำหนักทางด้าน X และจำเป็นจะต้องมีผู้ถ่วงดุลย์เข้าร่วมทางด้าน X เพื่อถ่วงดุลย์น้ำหนักทางด้าน Y ให้อยู่ในลักษณะดุลยภาพหรือสมดุลกัน เพราะมีฉะนั้นแล้วโลกจะเสียดุลยภาพอันจะเป็นอันตรายต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ถ้าพิจารณาสังเกตดูให้ดีแล้วในโลกปัจจุบันไม่มีชาติใดทำหน้าที่เป็นผู้ถ่วงดุลย์ที่แท้จริง เหมือนกับฝรั่งเศสหรืออังกฤษ ซึ่งได้เคยทำหน้าที่เป็นผู้ถ่วงดุลย์อย่างเห็นได้ชัดมาแล้วในอดีต

สรุปได้ว่า ทฤษฎีดุลย์แห่งอำนาจอธิบายการแบ่งกำลังอำนาจอย่างทัดเทียมกันระหว่างชาติหรือกลุ่มชาติที่เป็นปรปักษ์ต่อกัน และบางครั้งใช้ปะปนกับคำว่า “ดุลยภาพ” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้าง ๆ ซึ่งถ้าไม่ทำความเข้าใจให้ดีแล้ว อาจเกิดความสับสนได้ นอกจากนี้แล้ว ทฤษฎีดุลย์แห่งอำนาจบางครั้งอธิบายถึงการมีอำนาจครอบงำที่เด่นของชาติที่ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่วงดุลย์ ริชาร์ด กอบเดน (Richard Cobden) ได้กล่าวเตือนใจไว้ว่า “ดุลย์แห่งอำนาจเป็น

เรื่องความฝันที่แสนจะเพื่อเจ้า ไม่ใช่เป็นเรื่องการเข้าใจผิดหรือผิดพลาดหรือเป็นการหลอกลวง แต่เป็นเรื่องที่ไม่อาจจะอธิบายให้เห็นชัดได้ สุดเหลือที่จะพรรณานำได้ และไม่อาจเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ เพราะเป็นแต่เพียงคำพูดที่แสดงถึงความรู้สึกทางจิตใจไม่ใช่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิด แต่ถึงกระนั้นก็ยังมึลัษณะที่ยังพอรับฟังได้”⁶

5. ทฤษฎีดุลย์แห่งความหวาดกลัว (Balance of Terror Theory)

5.1 ที่มา

คำว่า “ดุลย์แห่งความหวาดกลัว” หรือ Balance of Terror ได้ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1959 โดยนาย Albert Wohlstetter ผู้ซึ่งเขียนบทความที่มีชื่อว่า “The Delicate Balance of Terror”⁷ ก่อนหน้าที่จะใช้คำนี้ได้มีการใช้คำว่า “ความเกรงขามหวาดกลัวซึ่งกันและกัน” (Mutual Terror) มาก่อน ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงแม้ว่าจะไม่เหมือนกันเลยทีเดียวก็ตาม ดังเช่นที่ปรากฏในคำกล่าวของนายวินสตัน เชอร์ชิล อดีตนายกรัฐมนตรีอังกฤษ ที่ว่า “นักศีลธรรมอาจมีจิตใจห่อเหี่ยวเมื่อเจอกับแนวความคิดที่ว่า โลกเราจะไม่มีสันติภาพอันมั่นคงถาวรจนกว่าจะมีวิธีที่ทำให้ชาติต่าง ๆ มีความเกรงขามหวาดกลัวซึ่งกันและกัน (Mutual Terror)”⁸ คำกล่าวนี้ได้รับความนิยมชมชอบอย่างรวดเร็ว และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นความคิดที่มีเหตุผลในด้านการเมืองระหว่างประเทศ ความคิดนี้ช่วยให้ง่ายต่อการเข้าใจในเรื่องการเมืองระหว่างประเทศ และนับได้ว่าเป็นความคิดที่สามารถนำมาซึ่งสันติภาพได้ ถ้าหากทุกชาติมีความหวาดกลัวเกรงขามซึ่งกันและกัน

ก่อนที่จะมีการใช้คำว่า “Balance of Terror” ในบทความดังกล่าวก็ได้ มีบทความหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “การยับยั้งชั่งใจซึ่งกันและกัน” (Mutual Deterrence)⁹ ซึ่งเกือบสามารถนำมาใช้สลับเปลี่ยนกับคำ Balance of Terror ได้ คำว่า “Mutual Deterrence” ส่วนใหญ่ปรากฏในบทความหรือรายงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายทางการทหารของสหรัฐอเมริกา ในแง่ของความมั่นคงและความปลอดภัย ซึ่งในระยะแรก ๆ นั้น นักวิชาการที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็ไม่ได้สร้างทฤษฎีทางวิชาการขึ้นมาเพื่ออธิบายการเมืองระหว่างประเทศแต่อย่างใด

⁶ ดู Richard Cobden, *Political Writings* (New York : Appleton, 1967), Vol. I, p. 258.

⁷ Albert Wohlstetter, “The Delicate Balance of Terror,” *Foreign Affairs*, 37, 2 (January 1959), pp. 211-234.

⁸ ดู Winston Churchill, *Speech in the House of Commons, March 28, 1950* ใน A.F.D. Organski, *World Politics* (New York : Alfred. A. Knopf, 1968). p. 301.

⁹ คำว่า “Mutual Deterrence” นี้ เป็นแนวความคิดอันหนึ่งในบรรดาแนวความคิดทั้งหลายที่เกี่ยวกับ Deterrence ซึ่งมีหลายแนวความคิดมากจนกระทั่งมีความสับสนยากต่อการเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง

5.2 ความหมาย

ดุลย์แห่งความหวาดกลัว มีความหมายในแง่ที่ว่า จะต้องมิชาติสองชาติหรือมากกว่านั้นขึ้นไป มีความหวาดกลัวเกรงขามซึ่งกันและกัน และไม่กล้าที่จะเสี่ยงภัยกระทำการใด ๆ อันเป็นการกระตุ้นให้อีกฝ่ายหนึ่งโจมตีตนด้วยอาวุธนิวเคลียร์ ได้มีข้อโต้แย้งว่า อาวุธนิวเคลียร์ไม่ได้เป็นปัจจัยที่สามารถช่วยยับยั้งการโจมตีที่ไม่ได้ใช้อาวุธนิวเคลียร์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้อย่างเด็ดขาด จะช่วยยับยั้งได้ก็แต่เฉพาะการโจมตีรุกรานด้วยอาวุธนิวเคลียร์เท่านั้น อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานมากมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งมีลักษณะไปในทางตรงกันข้าม เช่น ถ้าอาวุธนิวเคลียร์มีความหมายแต่เพียงช่วยยับยั้งการโจมตีรุกรานด้วยอาวุธนิวเคลียร์แต่เพียงอย่างเดียว ทำไมจึงได้มีการยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ระหว่างปี ค.ศ. 1945 และ 1956 ความสามารถทางด้านอาวุธนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกาได้ช่วยยับยั้งไม่ให้โซเวียตทำการรุกรานโจมตียุโรปตะวันตกด้วยอาวุธธรรมดาปกติที่เคยใช้กัน (Conventional Weapons) จากหลักฐานดังกล่าว อาจสร้างข้อสรุป เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ว่า อาวุธนิวเคลียร์เป็นปัจจัยที่อาจถือได้ว่ามีส่วนช่วยยับยั้งการโจมตีที่ไม่ได้ใช้อาวุธนิวเคลียร์ได้ดีเท่า ๆ กับการโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์

สำหรับคำว่า “Deterrent” นั้น เป็นคำที่มีรากศัพท์จากภาษาลาตินที่ชื่อว่า “Terrere” ซึ่งแปลว่า ทำให้ตกใจกลัว คำว่า deter จึงหมายความว่า ทำให้คนบางคนตกใจกลัวจนไม่กล้าที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไป ซึ่งถ้าหากไม่เกรงกลัวตกใจแล้ว เขาจะต้องกระทำการนั้นลงไป การยับยั้งซึ่งกันและกันในแง่ของความกลัวหรือ Mutual Deterrence นั้น มีสาเหตุมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า แต่ละฝ่ายต่างครอบครองอาวุธนิวเคลียร์อันร้ายแรงในปริมาณเพียงพอที่จะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแก่อีกฝ่ายหนึ่งได้ ถึงแม้ว่าจะถูกโจมตีก่อนแบบสายฟ้าแลบ โดยไม่รู้ตัวล่วงหน้ามาก่อนก็ตาม เพราะฉะนั้น ผู้รุกรานจึงไม่มีทางที่รอดพ้นจากการถูกลงโทษด้วยการโจมตีตอบแทนด้วยอาวุธนิวเคลียร์ของอีกฝ่ายหนึ่งได้ ความเกรงกลัวที่จะได้รับการลงโทษตอบแทนดังกล่าวได้ยับยั้งมิให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดกระทำการโจมตีรุกรานซึ่งกันและกันด้วยอาวุธนิวเคลียร์ ถ้าพิจารณาสังเกตดูให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกาและสัมพันธมิตรของตน หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มีความก้าวหน้าในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์มากกว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ แต่ในปัจจุบันก็มีข่าวอยู่บ่อย ๆ ว่า ฝ่ายคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะอย่างยิ่งโซเวียตมีความก้าวหน้าในอาวุธนิวเคลียร์บางอย่างเหนือกว่าสหรัฐอเมริกา ดังนั้น จึงเป็นความลับที่มีดমনสำหรับทั้งสองฝ่ายที่ต่างฝ่ายต่างก็ไม่ทราบอย่างแท้จริงว่า ใครเหนือกว่ากันในด้านอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งทำให้ต่างฝ่ายต่างหวาดกลัวและเกรงซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าคิดว่า ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายมีความสามารถในการโจมตีครั้งแรก (First Strike) ด้วยอาวุธนิวเคลียร์โดยทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดความเสียหายอย่างใหญ่

หลวง และในขณะเดียวกันระบบการป้องกันตนเอง (Self-Defense System) จากการโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์ของตนมีประสิทธิภาพที่จะป้องกันได้เป็นอย่างดี ความหวาดกลัวหรือเกรงกลัวซึ่งกันและกัน ซึ่งก่อให้เกิดดุลย์แห่งความหวาดกลัวก็จะหมดไปโดยปริยาย และอาจมีผลทำลายสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศได้ในที่สุด นอกจากสงครามนิวเคลียร์จะเกิดขึ้นในกรณีดังกล่าวแล้ว ยังอาจเกิดขึ้นได้โดยอุบัติเหตุหรือที่เรียกว่า Accidental Nuclear War

สรุปได้ว่า ทฤษฎีดุลย์แห่งความหวาดกลัวมีสาระที่สำคัญดังนี้ คือ

(ก) ทรابطที่ระบบป้องกันการโจมตี (Self-Defense System) ด้วยอาวุธนิวเคลียร์ ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ประเทศที่ถูกโจมตีก่อนด้วยอาวุธนิวเคลียร์ จะโจมตีตอบโต้ด้วยอาวุธนิวเคลียร์อย่างเดียวกันอย่างไม่ต้องสงสัย ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีส่วนทำให้แต่ละฝ่ายไม่กล้าที่จะลงมือโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์ก่อน และทำให้ต่างฝ่ายต่างอยู่ในสภาวะของดุลย์แห่งความหวาดกลัว (Balance of Terror)

(ข) ความเสียหายอันเกิดจากการโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์ต้องอยู่ในลักษณะที่ไม่อาจยอมรับได้ (Unacceptable Damage) ซึ่งเป็นจุดสำคัญของทฤษฎีดุลย์แห่งความหวาดกลัว เพราะถ้าหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายสามารถยอมรับความเสียหายจากการโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์ได้อย่างไม่สะทกสะท้านแล้วดุลย์แห่งความหวาดกลัวก็จะเกิดขึ้นได้ยาก

6. การเปรียบเทียบทฤษฎีดุลย์แห่งอำนาจและทฤษฎีดุลย์แห่งความหวาดกลัว

6.1 ความคล้ายคลึงกัน

ทั้งสองทฤษฎีต่างมีข้อสันนิษฐานในลักษณะอย่างเดียวกันว่า ชาติทั้งหลายในโลก ล้วนแล้วแต่แสวงหาหนทางและที่จะทำให้ตนมีกำลังอำนาจสูงขึ้น และได้ยืนยันเป็นเสียงเดียวกันว่า ความเสมอภาคในด้านกำลังอำนาจหรือความหวาดกลัวซึ่งกันและกัน เป็นหลักประกันที่ดีสำหรับสันติภาพของโลกและโลกจะอยู่ในอันตรายถ้าปราศจากทั้งสองสิ่งดังกล่าว ทั้งสองทฤษฎีได้ถูกยอมรับกันโดยทั่วไปว่า สามารถนำมาใช้อธิบายหรือให้เหตุผลในเรื่องที่เกี่ยวกับนโยบายของชาติต่าง ๆ ซึ่งยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากขึ้นไปในการที่จะอธิบายหรือให้เหตุผล นอกจากนี้แล้วทฤษฎีดุลย์แห่งความหวาดกลัว บางครั้งถูกนำมาใช้ในการให้เหตุผลต่อปัญหาที่ว่า ทำไมผู้นำของรัฐจึงเลือกทางออกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ขัดแย้งกับผู้นำคนอื่น ๆ มาใช้ ตัวอย่างเช่น ประธานาธิบดีทรูแมน ได้ต่อต้านไม่เห็นด้วยกับคำแนะนำของผู้บักลิ่งที่ให้ทำการโจมตีจีนแดงในระหว่างที่มีการขัดแย้งกันในเกาหลี อย่างน้อยที่สุดบนรากฐานของเหตุผลที่ว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นการเสี่ยงภัยต่อการที่จะต้องทำสงครามนิวเคลียร์กับโซเวียต ต่อมาในสมัยประธานาธิบดีเคนเนดีได้ทำการคุกคามข่มขู่โซเวียตให้ถอน

ฐานทัพจรวดออกจากคิวบา ในปี ค.ศ. 1962 โดยประธานาธิบดีเคนเนดีอ้างเหตุผลว่าเพื่อต้องการรักษาดุลยภาพแห่งอาวุธนิวเคลียร์ (Balance of Nuclear Weapons) ไว้ให้คงที่ ไม่ได้มีเพิ่มขึ้นมากในประเทศต่าง ๆ อันจะทำให้ดุลยภาพต้องเสียไป อย่างไรก็ตาม ชาติที่ต้องการดำเนินการสร้างสะสมอาวุธนิวเคลียร์ต่อไป ก็อาจโต้แย้งว่า ถ้าสหรัฐอเมริกาต้องการสร้างความหวาดกลัวให้แก่คู่ปรปักษ์เพื่อให้สันติภาพของโลกคงอยู่ไว้ ก็ควรจะสร้างและสะสมอาวุธนิวเคลียร์ต่อไปเพื่อรักษาไว้ซึ่งดุลย์แห่งความหวาดกลัว อีกประการหนึ่ง ชาติที่ต้องการหยุดการสร้างและสะสมกำลังอาวุธนิวเคลียร์ อาจโต้แย้งว่า ดุลย์แห่งความหวาดกลัวต้องการแต่เพียงจรวดต่อต้านและกำลังอำนาจในการโจมตีตอบโต้ฝ่ายที่โจมตีก่อนเท่านั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องสร้างสะสมอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งมีแต่จะทำให้ฝ่ายศัตรูหรือคู่ปรปักษ์ เกิดความตกใจกลัวมากจนถึงขนาดคิดหาหว่าดระวางไปว่า กำลังถูกวางแผนการโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งความกลัวดังกล่าวอาจทำให้ชาตินั้นลงมือทำการโจมตีก่อนด้วยอาวุธนิวเคลียร์ได้

6.2 ข้อแตกต่างกัน

ทฤษฎีทั้งสองมีข้อแตกต่างที่สำคัญพอที่จะสรุปได้ดังนี้ คือ

(ก) แตกต่างกันในเรื่องลักษณะของอาวุธ ในทฤษฎีดุลย์แห่งอำนาจกล่าวถึงแต่อาวุธธรรมดาที่ใช้กันเพื่อทำการบุกรุกเข้ายึดครองดินแดน หรือใช้เพื่อต่อต้านการรุกรานแต่ในทฤษฎีดุลย์แห่งความหวาดกลัว เน้นแต่ในเรื่องอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างดุลย์แห่งความหวาดกลัว นอกจากนี้แล้ว ยังเห็นว่าอาวุธนิวเคลียร์นั้นจะถูกนำมาใช้ก็แต่ในกรณีเพื่อลงโทษรัฐผู้รุกราน ไม่ใช่นำมาใช้เพื่อการรุกรานโดยตรง

(ข) ภายใต้ระบบดุลย์แห่งอำนาจนั้น รัฐที่ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่วงดุลย์ปรากฏให้เห็นเด่นชัด เช่น อังกฤษ เป็นต้น แต่ในระบบดุลย์แห่งความกลัวไม่มีรัฐใดมีบทบาทเด่นในเรื่องดังกล่าว

(ค) ภายใต้ระบบดุลย์แห่งอำนาจแบบเก่า นั้น การแข่งขันสะสมกำลังอาวุธไม่มีขีดจำกัด เพราะแต่ละฝ่ายดิ้นรนที่จะได้มาซึ่งความเข้มแข็งเกรียงไกรทางด้านกำลังทหาร แต่ในดุลย์แห่งความหวาดกลัว เรื่องดังกล่าวมีขอบเขตจำกัด ก็เพราะมีสนธิสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศหลายฉบับที่ห้ามการสะสม และการทดลองอาวุธนิวเคลียร์ ทั้งบนพื้นดิน ใต้ดิน ในมหาสมุทรและในบรรยากาศ

อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีใครเคยให้คำจำกัดความว่า ขอบเขตจำกัดนั้นมีแค่ไหนเพียงใด แต่เท่าที่ปรากฏทุกวันนี้ ชาตินิโฆอานาจยังไม่หยุดยั้งในการพัฒนาสร้างสะสมอาวุธนิวเคลียร์ เพราะต่างฝ่ายต่างเชื่อว่า การมีอาวุธนิวเคลียร์ไม่เพียงแต่จะทำให้ตนมีอำนาจในเวทีการเมืองระหว่างประเทศแต่ยังสร้างความเกรงขามให้แก่ฝ่ายตรงข้าม ซึ่งเป็นสภาวะที่เอื้ออำนวยระบบดุลย์แห่งความกลัวได้เป็นอย่างดี.

หนังสือที่ควรอ่านประกอบ

- Buehrig, Edward ii. *Woodrow Wilson and the Balance of Power*. Bloomington : Indiana University Press, 1955.
- Garthoff. F. L. "The Concept of the Balance of Power in Soviet Policy-Making," *World Politics*, IV. 1 (October 1951), 85- 11.
- Kahn, Herman, *On Thermonuclear War*. Princeton. N. J. : Princeton University Press, 1961.
- Kaplan, Morton A. "Balance of Power. Bipolarity and Other Models of International System," *The American Political Science Review*, LI, 3 (September 1957), 664-95.
- Ruina, J. P. "The Nuclear Arms Race : Diagnosis and Treatment," *Bulletin of the Atomic Scientists*, October 1958, pp. 19-22.